

Türkmenistanyň Adalat ministrliği
tarapyndan 2012-nji ýylyň 6-njy
martynda 633 san bilen bellige
alyndy

Türkmenistanyň Maliýe ministriniň
2012-nji ýylyň 8-nji fewralyndaky
№ 12-Ö buýrugy bilen tassyklandy

Täjirçilik kärhanalary üçin maliýe hasabatlylygynyň milli standarty 16

„MALIÝE GURALLARY“

Mazmuny	Bölämleriň №
Umumy düzgünler	1-3
Kesgitlemeler	4
Ykrar etmek we ykrar etmegi bes etmek	5-22
Soňundan baha bermek	23-27
Maliýe aktiwlerini gaýtadan topara bölmek.....	28-36
Peýdalar we ýitgiler.....	37-38
Maliýe aktiwiniň gymmatynyň gaçmagy.....	39-47
Maglumaty açmak	48-56
Güýje girýän senesi	57

UMUMY DÜZGÜNLER

1. Şu standartyň maksady maliýe aktiwlerini, maliýe borçnamalaryny we maliýe däl aktiwleri satyn almak ýa-da satmak hakyndaky käbir şertnamalary ykrar etmegiň we olara baha bermegiň ýörelgelerini bellemekden ybaratdyr.

2. Şu standart ähli kärhanalar tarapyndan maliýe gurallarynyň ähli görnüşlerine degişlilikde ulanylýar, şular muňa girmeyär:

a) "Jebislendirilen maliýe hasabatlylygyny bermek", "Assosirlenen kärhanalara maýa goýumlar" ýa-da "Bilelikdäki işe gatnaşmak" maliýe hasabatlylygynyň milli standartlarynda hasaba alynýan golçur, assosirlenen kärhanalara we bilelikdäki işe gatnaşma paýlar;

b) olar babatynda "Kärende" MHHS-nyň ulanylýan kärende şertnamalary boýunça hukuklar we borçnamalar;

ç) kärhanalar birleşdirilende şertli deregine berilýän aktiwler hakynda şertnamalar ("Kärhanalary birleşdirmek" MHMS-na seret). Şu kadadan çykma diňe satyn alyjy kärhana babatynda hereket edýär;

d) kärhanalar birleşdirilende ediniýän kärhanany geljekde belli bir senede satyn almak ýa-da satmak hakynda satyn alyjy kärhana bilen satyjynyň arasyndaky şertnamalar;

e) kärhana tarapyndan "Baha berilýän gorlar" MHMS-na laýyklykda baha berilýän gor hökmünde ykrar edilen borçnamany ýa-da onuň üçin has irki döwürleriň birinde ol tarapyndan "Baha berilýän gorlar" MHMS-na laýyklykda baha berilýän gor ykrar edilen borçnamany üzmek üçin kärhananyň geçirmäge borçly bolan harajatlarynyň öwezlik töleglerine bolan hukuklar.

3. Şu standart olar boýunça hasaplaşyklaryň garşylyklaýyn talaplary pul serişdeleri, beýleki maliýe gurallary arkaly hasap etmek ýoly bilen ýa-da maliýe gurallaryny çalyşmak ýoly bilen geçirilip bilinjek maliýe däl aktivi satyn almak ýa-da satmak üçin şertnamalara degişlilikde ulanylýar, kärhananyň ony satyn almak, ýerlemek ýa-da sarp etmek babatynda garaşylýan isleglerini kanagatlandyrmak üçin maliýe däl aktivi almak ýa-da ibermek maksady bilen baglaşylan we hereket edýän şertnamalar muňa girmeyär.

KESGITLEMELER

4. Şu standartda şu adalgalar görkezilen manylarynda ulanylýar:

Maliýe guraly – bu şertnama bolup, şonuň netijesinde bir kärhanada maliýe aktivi, beýleki kärhanada bolsa maliýe borçnamasy ýa-da paý guraly ýüze çykýar.

Şu standartda "şertnama" we "şertnamalaýyn" diýen adalgalar iki we ondan köp tarapyň arasynda baglaşylýan ylalaşyga degişlidir, bu ylalaşygyň takyk ykdysady netijeleri bolup, şunuň ýaly ylalaşygy ýerine ýetirmegiň hukuk çäresi bilen üpjün edilendigi sebäpli, düzgün bolşy ýaly, taraplar ony ýerine ýetirmekden boýun gaçyryp bilmeýärler. Şertnamalaryň we, degişlilikde, maliýe gurallarynyň hem dürli görnüşleri bolup biler we olaryň diňe ýazmaça görnüşde berilmegi hökmany däldir.

Maliýe aktivi - bu:

a) pul serişdelerinden;

b) beýleki kärhananyň paý guralyndan;

ç) beýleki kärhanadan pul serişdelerini ýa-da başga bir maliýe aktiwini almaklyga ýa-da özi üçin mümkin bolan amatly şertlerde beýleki kärhana bilen maliýe aktiwlerini ýa-da maliýe borçnamalaryny çalyşmaklyga bolan şertnamalaýyn hukukdan;

d) ol boýunça hasaplaşyklaryň kärhananyň öz paý gurallary bilen geçirilmeli ýa-da geçirilip bilinjek şertnamadyr.

Maliýe borçnamasy - bu:

Bu borçnama:

a) şertnamada görkezilen pul serişdelerini ýa-da başga bir maliýe aktiwini başga bir kärhana bermek; ýa-da kärhana üçin peýdaly däl bolmagy mümkin bolan şertlerde beýleki kärhana bilen maliýe aktiwlerini ýa-da maliýe borçnamalaryny alyşmak;

b) ol boýunça hasaplaşyklaryň kärhananyň öz paý gurallary bilen geçirilmeli ýa-da geçirilip bilinjek şertnamadyr.

Paý guraly - bu kärhananyň ähli borçnamalary aýrylandan soň onuň aktiwlerinde galan paýa bolan hukugy tassyklaýan şertnamadyr.

Adalatly gymmat – gowy habarly, şunuň ýaly amaly geçirmek isleýän garaşsyz taraplaryň arasynda geleşikler geçirilende aktiwi çalşyp bolýan ýa-da borçnama boýunça hasaplaşyklary geçirip bolýan pul möçberi.

Peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän maliýe aktiwi ýa-da maliýe borçnamasy aşakda sanalyp geçilýän şertleriň islendigine laýyk gelmelidir:

a) söwda üçin niýetlenen hökmünde topara bölünýänler. Maliýe aktiwi ýa-da maliýe borçnamasy aşakdaky ýagdaýlarda söwda üçin niýetlenen hökmünde topara bölünýär, eger ol:

esasan ýerlemek ýa-da gysga möhletli dowamynda yzyna satyn almak maksady bilen satyn alynýan ýa-da kabul edilýän bolsa;

bilelikde dolandyrylýan we olar bilen golaýda geçirilen geleşikler gysga möhletlilik esasynda peýdanyň hakykatdan alnandygyna şaýatlyk edýän tapawutlandyrylýan maliýe gurallarynyň bukjasynyň bir bölegi bolup durýan bolsa;

b) ilki başda ykrar edilende ol kärhana tarapyndan peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän hökmünde topara bölünýän bolsa.

Işjeň bazarda nyrh kesilmedik we adalatly gymmatyna dogry baha berip bolmaýan paý gurallaryna goýlan maýa goýumlar peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän hökmünde topara bölünmäge degişli däldir.

Üzülýänçä saklanylýan maýa goýumlar - kesgitli ýa-da kesgitlenilýän tölegleri we kesgitli üzülmeli möhleti bolan döredilmedik maliýe aktiwleri, kärhana olary meýilnamalaşdyrýar we üzülýänçä saklap bilýär, olar aşakdakylardan tapawutlanýar:

ilki başda ykrar edilende kärhananyň üýtgemeleri peýdanyň ýa-da ýitginiň düzüminde görkezilýän, adalatly gymmaty boýunça baha berilýän hökmünde kesgitleýän aktiwler;

kärhananyň ýerlemek üçin bar bolan hökmünde kesgitleýän aktiwler;

karzlar we debitor algylar kesgitlemesiniň täsirine düşýän aktiwler.

Kärhananyň, eger häzirki maliýe ýylynyň ýa-da ondan öňki iki maliýe ýylynyň dowamynda kärhananyň üzülmeli möhletinden öň satan ýa-da gaýtadan topara bölen üzülýänçä saklanýan maýa goýumларыnyň möçberi ujypsyz (üzülýänçä saklanýan maýa goýumларыň tutuş bukjasy babatynda has ujypsyz) bolup durýan bolsa, haýsydyr bir maliýe aktiwini üzülýänçä saklanýan hökmünde topara bölmäge haky ýokdyr:

üzülmeli möhletine ýa-da yzyna alynmaly senesine örän golaý wagtda (mysal üçin, üzülmegine üç aýdan az wagt galan bolsa) geçirilen;

kärhananyň zygiderli tölegler ýa-da deslapky tölegler arkaly maliýe aktiwiniň ilki başdaky esasy pul möçberiniň ählisini ýygnyandan soň bolup geçen; ýa-da

kärhana bagly bolmadyk sebäpler boýunça, adatdan daşary häsiýeti bolan we kärhana tarapyndan esasy ýagdaýda öňünden görüp bilinmejek aýratyn

wakanyň netijesinde bolup geçen satuwlar we gaýtadan topara bölmeler muňa girmeyär.

Nesýeler we debitor algylar işjeň bazarda nyrh kesilmedik, kesgitli ýa-da kesgitlenilýän tölegleri bolan maliýe aktiwlerinden ybaratdyr, muňa şular girmeyär:

kärhananyň haýal etmän ýa-da ýakyn geljekde satmak maksady bolan, söwda üçin niýetlenen hökmünde topara bölünmeli maliýe aktiwleri, ilkibaşda ykrar edilenden soň kärhana tarapyndan hasaba alyşda peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça görkezilmäge degişli hökmünde kesgitlenen maliýe aktiwleri;

ilkibaşda ykrar edilenden soň kärhananyň ýerlemek üçin bar bolan hökmünde kesgitleýän maliýe aktiwleri; ýa-da

eýesiniň karzyň hilini ýaramazlaşdyrylýan beýleki sebäpler bilen bagly özüniň ilkibaşky maýa goýumynyň esli bölegini yzyna alyp bilmejek we ýerlemek üçin bar bolan hökmünde topara bölünmeli maliýe aktiwleri.

Nesýeler ýa-da debitor algylar bolup durmaýan aktiwleriň bukjasynda edinilen, gatnaşma paýy (mysal üçin, özara gazna ýa-da şoňa meňzeş gazna gatnaşma paýy) nesýe ýa-da debitor algy hasap edilmeyär.

Ýerlemek üçin bar bolan maliýe aktiwleri ýerlemek üçin bar bolan hökmünde kesgitlenýän ýa-da:

a) nesýeler we debitor algylar;

b) üzülýänçä saklanylýan maýa goýumlar;

ç) peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça görkezilýän maliýe aktiwler hökmünde topara bölünmeýän maliýe aktiwleri bolup durýar.

Maliýe kepillendirmeleri şertnamasy - oňa laýyklykda emitent bergi guralynyň ilkibaşky ýa-da gaýtadan seredilen şertlerine laýyklykda bellenen möhletde belli bir bergidaryň tölegi geçirmäge ýagdaýynyň bolmandygy bilen baglanyşykly guraly saklaýjynyň çeken ýitgisiniň öwezini dolmak maksady bilen, belli bir tölegleri geçirmäge borçlydyr.

Maliýe aktiwlerini satyn almak ýa-da satmak boýunça **mysaly geleşik** şertleri kanunçylykda ýa-da şu anyk bazarda kabul edilen kadalarda bellenen möhletlerde bu aktiwi ibermegi talap edýän şertnama boýunça maliýe aktiwini satyn almaktan ýa-da ýerlemekden ybaratdyr.

Ykrar etmegi bes etmek - ozal ykrar edilen maliýe aktiwini ýa-da maliýe borçnamasyny kärhananyň maliýe hasabatlylygyndan hasapdan öçürmek bolup durýar.

Netijeli göterim möçberi usuly - maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe borçnamasynyň ulanyş tutumy alynýan gymmatyny hasaplamak we degişli döwrüň dowamynda göterim girdejisini ýa-da göterimleri tölemek üçin çykdaýylary hasaplap ýazmagyň usulydyr. Netijeli göterim möçberi geljekki pul möçberlerini ýa-da gelip gowuşmalaryň şu maliýe guralynyň üzülýän möhletine çenli ýa-da, eger bu ýerlikli bolsa, has ýakyn döwrüň dowamynda, maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe borçnamasynyň arassa balans gymmatyna çenli takyk diskontirlenmegini üpjün edýän möçberden ybaratdyr. Netijeli göterim möçberi

hasaplananda kärhana maliýe guralynyň ähli şertnama şertlerini hasaba almak bilen, pul serişdeleriniň akymalaryny kesgitlemäge borçlydyr, ýöne geljekki karz ýitgilere üns bermäge haky ýokdyr. Ähli hak-heşdekler we netijeli göterim möçberiniň aýrylmaz bölegi bolup durýan, taraplar tarapyndan tölenen ýa-da alnan gaýry pul möçberleri, şeýle hem beýleki baýraklar ýa-da ýeňillikler hasaba alynýar. Pul serişdeleriniň akymalary we şoňa meňzeş maliýe gurallarynyň toparynyň hasaplama möhletine dogry baha berlip bilner diýlip hasaplanýar. Emma, pul serişdeleriniň akymalaryna ýa-da maliýe guralynyň hereket eder diýip garaşylýan möhletine baha bermegi geçirmegiň mümkin bolmadyk seýrek halatlarynda kärhana şertnamada görkezilen pul akymalaryny maliýe guralynyň şertnamada görkezilen möhletiniň bütin dowamynda peýdalanmaga borçlydyr.

Geleşik boýunça harajatlar maliýe aktiwini ýa-da maliýe borçnamasyny satyn almak, çykarmak ýa-da olaryň çykyp gitmegi bilen göni baglanyşykly goşmaça çykdaýylardyr. Goşmaça çykdaýylar kärhana maliýe guralyny satyn almasa, çykarmasa ýa-da ýerlemese ýüze çykmaýar.

YKRAR ETMEK WE YKRAR ETMEGI BES ETMEK

5. Kärhana özüniň maliýe hasabatlylygynda maliýe aktiwini ýa-da maliýe borçnamasyny diňe onuň şu maliýe guraly boýunça bir tarap bolup durýan ýagdaýynda ykrar etmäge borçlydyr.

6. Maliýe aktiwleriniň mysaly satyn alnyşyny ýa-da satylyşyny ykrar etmek we ykrar etmegi bes etmek, muny ulanyp bolýan ýagdaýynda, geleşigiň senesindäki ýa-da hasaplaşyklaryň senesindäki ýagdaýa görä hasaba alyş usulynda görkezilmelidir.

7. Maliýe aktiwini ýa-da maliýe borçnamasyny ilki başda ykrar edende kärhana oňa adalatly gymmaty boýunça, peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilmeyän maliýe aktivi ýa-da maliýe borçnamasy bolan ýagdaýynda bolsa, maliýe aktiwini ýa-da maliýe borçnamasyny satyn almak ýa-da çykarmak bilen göni baglanyşykly geleşikler boýunça harajatlary goşup baha bermäge borçlydyr.

8. Maliýe aktivi ýa-da maliýe borçnamasy biri-biriniň ýerine hasap edilmelidir, netto-möçber bolsa maliýe hasabatlylygynda diňe şu ýagdaýlarda, ýagny, kärhananyň:

a) häzirki pursatda ykrar edilen pul möçberlerini hasap etmäge haky bolanda;

b) garşylyklaýyn talaplary hasap etmek ýoly bilen hasaplaşyklary geçirmek ýa-da bir wagtyň özünde aktivi ýerlemek we borçnamany ýerine ýetirmek maksady bolanda berilmelidir.

9. Ykrar etmegi bes etmegiň ölçeginiň täsirine düşmeýän maliýe aktiwiniň berilmegi hasaba alnanda kärhananyň berlen aktiviň we ugurdaş borçnamanyň özara hasaplaşygyny geçirmäge haky ýokdur.

10. Kärhananyň maliýe aktiwini ykrar etmegi diňe şu ýagdaýda:

a) maliýe aktivi boýunça pul serişdeleriniň akymalaryna talap bildirmegiň şertnamalaýyn hukuklarynyň möhleti tamamlanýan wagtynda;

b) kärhananyň maliýe aktiwini berýän we şunuň ýaly bermegiň şu standartda bellenen ykrar etmegi bes etmegiň ölçeglerine laýyk gelýän wagtynda bes etmäge haky bardyr.

11. Kärhana tarapyndan maliýe aktivi diňe şu ýagdaýlarda, haçan-da onuň:

a) maliýe aktivi boýunça pul serişdeleriniň akymalaryna talap bildirmegiň şertnamalaýyn hukuklary berýän wagtynda;

b) maliýe aktivi boýunça pul serişdeleriniň akymalaryny almaga bolan şertnamalaýyn hukuklaryny özünde saklap galýan, ýöne şunda bu pul serişdelerini aşakdaky üç şerte laýyk gelýän ylalaşygyň çäklerinde bir ýa-da birnäçe alyjylara tölemek barada şertnamalaýyn borjy öz üstüne alýan wagtynda berildi hasap edilýär:

kärhana ilki başky aktiwden ekwiwalent pul möçberlerini almadyk bolsa, onuň ahyrky alyjylara pul serişdelerini tölemek boýunça borçnamalary ýokdur. Bazar möçberleri boýunça hasaplanyp ýazylan göterimleri goşup, karz serişdeleriň pul möçberleriniň doly öwezini dolmak hukugy bilen, kärhana tarapyndan geçirilýän gysga möhletli hakuji tölegler bu şertiň bozulmagy bolup durmaýar;

bermek şertnamasynyň şertlerine laýyklykda, kärhananyň ilki başky aktivi satmaga ýa-da başga maksatlar üçin girewine goýmaga haky ýokdur, ahyrky satyjylara pul akymalaryny tölemek boýunça öz borçnamasynyň kepillendirilen üpjünçiligi muňa girmeyär;

kärhana özüniň ahyrky alyjylaryň adyndan alynýan islendik pul akymalaryny geçirmek babatynda düýpli bökdençliklere ýol bermeli däldir. Mundan başga-da, kärhananyň şunuň ýaly pul akymalaryny gaýtadan maýa goýuma gönükdirmäge haky ýokdur, alnan senesinden ahyrky alyjylara geçirilmeginiň talap edilýän senesine çenli gysga hasaplaşyk wagtynyň dowamynda pul serişdelerine ýa-da pul serişdeleriniň ekwiwalentine goýulýan maýa goýumlary muňa girmeyär, şunda şular ýaly maýa goýumlaryndan alnan göterim girdejisi ahyrky alyjylara berilmäge degişlidir.

12. Maliýe aktiwini berip, kärhana bu maliýe aktiwine eýelik etmek bilen baglanyşykly töwekgelçilikleriň we peýdalaryň özünde näderejede saklanyp galýandygyna baha bermelidir. Şeýle ýagdaýda:

a) eger kärhana maliýe aktiwine eýelik etmek bilen baglanyşykly ähli töwekgelçilikleriň we peýdalaryň köp bölegini berýän bolsa, onda ol bu maliýe aktiwini ykrar etmegi bes etmäge we berlende ýüze çykan ýa-da saklanyp galan islendik hukuklary we borçnamalary aktiwler ýa-da borçnamalar hökmünde aýratynlykda ykrar etmäge borçlydyr;

b) eger kärhana maliýe aktiwine eýelik etmek bilen baglanyşykly ähli töwekgelçilikleriň we peýdalaryň köp bölegini özünde saklap galýan bolsa, onda ol bu maliýe aktiwini mundan beýläk hem ykrar etmäge borçlydyr;

ç) eger kärhana maliýe aktiwine eýelik etmek bilen baglanyşykly ähli töwekgelçilikleriň we peýdalaryň köp bölegini bermeýän we özünde saklap galmaýan bolsa, onda ol özüniň bu maliýe aktiwine gözegçiligi saklap galandygyny ýa-da galmandygyny kesgitlemäge borçlydyr. Şeýle ýagdaýda:

eger kärhana şeýle gözegçiligi özünde saklap galmadyk bolsa, onda ol bu maliýe aktiwini ykrar etmegi bes etmäge we berlende ýüze çykan ýa-da saklanyp galan islendik hukuklary we borçnamalary aktiwler ýa-da borçnamalar hökmünde aýratynlykda ykrar etmäge borçlydyr;

eger kärhana gözegçiligi özünde saklap galýan bolsa, onda ol berlen maliýe aktiwini mundan beýläk hem özüniň oňa gatnaşýan derejesinde ykrar etmäge borçlydyr.

13. Töwekgelçilikleriň we peýdalaryň berilmegine aktiw berlenden öň we soň kärhananyň täsirinde bolýan töwekgelçiligine aktiwleri bermek bilen baglanyşykly arassa pul akymalarynyň möçberleriniň we möhletleriniň üýtgemeginde deňşdirmek ýoly bilen baha berilýär. Eger kärhananyň şu maliýe aktivi bilen baglanyşykly geljekki arassa pul akymalarynyň üýtgame töwekgelçiliginiň täsirinde bolmagy aktivi bermegiň netijesinde düýpli üýtgameýän bolsa, kärhana maliýe aktiwine eýelik etmek bilen baglanyşykly ähli töwekgelçilikleriň we peýdalaryň köp bölegini özünde saklap galdy hasap edilýär. Tersine, eger onuň bu üýtgemeleriň täsirinde bolmagynyň şu maliýe aktiwine degişli geljekki arassa pul akymalarynyň umumy köp görnüşliligi babatynda eýýäm düýpli häsiýeti ýok bolsa, kärhana maliýe aktiwine eýelik etmek bilen baglanyşykly ähli töwekgelçilikleriň we peýdalaryň köp bölegini beripdir diýip hasap edilýär.

14. Köp ýagdaýlarda kärhana tarapyndan maliýe aktiwine eýelik etmek bilen baglanyşykly ähli töwekgelçilikleriň we peýdalaryň köp böleginiň geçirilendigi ýa-da saklanandygy doly aýdyň bolup, haýsydyr bir hasaplamalaryň zerurlygy öz-özünden aradan aýrylýar. Ýöne kähalatda, aktiw berlenden soň hem kärhananyň geljekki arassa pul akymalarynyň üýtgame töwekgelçiliginiň täsirine düşmegini hasaplamak we deňşdirip görmek zerur bolýar. Şunda arassa pul akymalarynyň ýeterlik derejede mümkin bolan ähli üýtgemeleri nazara alynýar, şunda ähtimallygy ýokary bolan netijelere aýratyn üns berilýär.

15. Kärhana berlen aktiwe gözegçiligi saklap galdymy ýa-da galmadymy diýen soraga jogap alýan kärhananyň ony satjakdygyna ýa-da satmajakdygyna baglydyr. Eger aktivi alýan kärhana şunuň ýaly aktivi özi bilen baglanyşygy bolmadyk üçünji tarapa doly satyp biljek bolsa, üstesine-de, ony bermek işine goşmaça çäklendirmeler bellemazden birtaraplaýyn tertipde edip bilende, onda bu ýagdaý aktivi beren kärhananyň oňa gözegçiligi saklap galmandygyny aňladýar. Galan ähli ýagdaýlarda kärhana tarapyndan aktiwe gözegçilik etmek saklanyp galdy hasap edilýär.

16. Eger kärhana maliýe aktiwini şunuň ýaly bermegiň bu aktiviň ykrar edilmegi doly möçberde bes etmegiň täsirine düşer ýaly görnüşde berýän we şunda aýratyn töleg almak bilen, oňa hyzmat etmek hukugyny özünde saklap galýan bolsa, ol şunuň ýaly hyzmat etmek şertnamasy boýunça ýüze çykýan aktivi ýa-da borçnamany ykrar etmäge borçlydyr.

17. Eger aktivi bermegiň netijesinde maliýe aktiwini ykrar etmegi doly möçberde bes etmek bolup geçýän, ýöne şunuň ýaly bermegiň kärhanada täze maliýe aktiwiniň, maliýe borçnamasynyň ýa-da hyzmat etmek boýunça borçnamanyň peýda bolmagyna getirýän bolsa, kärhana täze maliýe aktiwini,

maliýe borçnamasyny ýa-da hyzmat etmek boýunça borçnamany adalatly gymmaty boýunça ykrar etmäge borçlydyr.

18. Maliýe aktiwini ykrar etmek doly möçberde bes edilenden soň balans gymmaty bilen alnan öwezlik töleginiň arasyndaky tapawut (islendik täze kabul edilen borçnamany aýyrmak bilen, islendik täze alnan aktiwi goşup) peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilmelidir.

19. Eger berlen aktiw has iri maliýe aktiwiniň bir bölegi bolup durýan bolsa (mysal üçin, kärhananyň bergi guralynyň bir bölegi bolup duran göterim tölegleri boýunça pul akymalary mahalynda) we berlen bölek ykrar etmegi doly möçberde bes etmegiň täsirine düşýän bolsa, has iri maliýe aktiwiniň ozalky balans gymmaty, berlen senesindäki ýagdaýa görä bu bölekleriň adalatly gymmatynyň belli bir derejedäki ähmiýetlerinden ugur alyp, ykrar edilmegi dowam edýän bölek bilen ykrar edilmegi bes edilen bölegiň arasynda paýlanmalydyr. Şu maksat bilen hyzmat etmek boýunça saklanylýan aktiw ykrar edilmegi dowam edýän bölek hökmünde hasaba alynmalydyr. Ykrar edilmegi bes edilen bölege paýlanan balans gymmaty bilen ykrar edilmegi bes edilen bölek üçin alnan öwezlik töleginiň pul möçberiniň arasyndaky tapawut (islendik täze kabul edilen borçnamany aýyrmak bilen, islendik täze alnan aktiwi goşup) peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilmelidir.

20. Eger aktiwiň berilmegi kärhananyň berlen aktiwe eýelik etmek bilen baglanyşykly ähli töwekgelçilikleriň we peýdalaryň köp bölegini saklap galandygy sebäpli onuň ykrar edilmegini bes etmäge getirmeyän bolsa, onda ol berlen aktiwi, edil garşylyklaýyn alnan aktiw babatda maliýe borçnamasy ýaly, mundan beýläk hem doly möçberde ykrar etmegi dowam etdirmelidir. Soňky döwürlerde kärhana berlen aktiw boýunça islendik girdejileri we şu maliýe borçnamasy boýunça islendik çykdaýlary ykrar etmäge borçlydyr.

21. Karz alyjy bilen karzdaryň arasynda bolup geçýän, düýpli tapawutlanýan şertler bilen bergi gurallarynyň alyşylmagy ilki başky maliýe borçnamasyny üzmek we täze maliýe borçnamasyny ykrar etmek hökmünde hasaba alynmalydyr. Edil şonuň ýaly, bar bolan maliýe borçnamasynyň şertleriniň düýpli üýtgemegi (onuň bergidaryň maliýe kynçylyklaryna deňşlidigine ýa-da dälidigine garamazdan) ilki başky maliýe borçnamasyny üzmek we täze maliýe borçnamasyny ykrar etmek hökmünde hasaba alynmalydyr.

22. Üzülen ýa-da beýleki tarapa berlen maliýe borçnamasynyň (ýa-da maliýe borçnamasynyň bir böleginiň) balans gymmaty bilen, berlen islendik pul däl aktiwleri ýa-da kabul edilen borçnamalary goşmak bilen garşylyklaýyn tölegleriň arasyndaky tapawut peýdalaryň we ýitgileriň hasabyna deňşli edilmelidir.

SOÑUNDAN BAHA BERMEK

Maliýe aktiwlerine soňundan baha bermek

23. Ilkibaşda baha berlenden soň maliýe aktiwine soňundan baha bermek maksady bilen, bu standartda maliýe aktiwlerini şu dört topar boýunça toparlara bölmek göz önünde tutulandyr:

a) peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän maliýe aktiwleri;

b) üzülýänçä saklanylýan maýa goýumlary;

ç) nesýeler we debitor algylary;

d) ýerlemek üçin bar bolan maliýe aktiwleri.

24. Ilkibaşda ykrar edilenden soň kärhana maliýe aktiwlerine adalatly gymmaty boýunça baha bermäge borçlydyr, şunda aktiwler ýerlenende we gaýry çykyp gitmelerde onuň geleşik boýunça çekip biljek harajatlary aýrylmaýar, muňa şu maliýe aktiwleri girmeýär:

a) nesýeler we debitor algylary, olara netijeli göterim möçberini ulanmak bilen, adalatly gymmaty boýunça baha berilmelidir;

b) üzülýänçä saklanylýan maýa goýumlary, olara netijeli göterim möçberini ulanmak bilen, adalatly gymmaty boýunça baha berilmelidir;

ç) olar boýunça işjeň bazarda kesilen nyrh bolmadyk we olaryň adalatly gymmatyna ygtybarly baha berip bolmaýan we olar boýunça hasaplaşyklaryň adalatly gymmaty boýunça baha berilmeli bolan, nyrh kesilmedik paý gurallaryny ibermek ýoly bilen geçirilmeli paý gurallaryna maýa goýumlary.

Maliýe borçnamalaryna soňundan baha bermek

25. Ilkibaşda ykrar edilenden soň kärhana ähli maliýe borçnamalaryna, netijeli göterim möçberini ulanmak bilen, ulanyş tutumy alynýan gymmaty boýunça baha bermäge borçlydyr, şular muňa girmeýär:

a) peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän maliýe borçnamalary. Şunuň ýaly borçnamalara adalatly gymmaty boýunça baha berilmelidir, olar boýunça hasaplaşyklaryň adalatly gymmatyny ygtybarly kesgitlep bolmaýan we şol sebäbe gorä özüne düşýän gymmaty boýunça baha berilmeli bolan paý gurallaryny ibermek ýoly bilen geçirilmeli paý gurallary bilen baglanyşykly borçnamalar muňa girmeýär;

b) maliýe kepillendirmeleri şertnamalary. Ilkibaşda ykrar edilenden soň şunuň ýaly şertnamanyň emitenti olary "Baha berilýän gorlar" MHMS-na laýyklykda kesgitlenen pul möçberiniň ýa-da zerur bolan ýagdaýynda, "Düşewünt" MHMS-na laýyklykda ykrar edilýän, toplanan ulanyş tutumynyň pul möçberini aýyrmak bilen, ilkibaşda ykrar edilen pul möçberiniň has ýokary derejesi boýunça baha bermelidir.

26. Adalatly gymmaty kesgitlemek üçin has amatly esas işjeň bazarda kesilen bahalar bolup durýar. Maliýe guraly üçin işjeň bazary bolmadyk ýagdaýynda kärhana adalatly gymmaty boýunça baha bermek usullarynyň birini

ulanmak ýoly bilen kesgitleýär. Baha bermek usuly adaty işewürlük garaýyşlara eýerip hereket edýän, biri-birine garaşsyz taraplar tarapyndan geleşik geçirilende baha berilýän senedäki ýagdaýa görä geleşigiň bahasynyň nähili boljakdygyny kesgitlemek üçin peýdalanylýar. Şunuň ýaly usullar gowy habarly, şunuň ýaly geleşikleri amala aşyrmak isleýän, biri-birine garaşsyz taraplar tarapyndan in soňky bazar geleşikleri baradaky maglumatyň (ol bar bolanda) peýdalanylmagyny, köp derejede oňa meňzeş bolan beýleki bir guralyň häzirki adalatly gymmatyna salgylanmalary göz önünde tutýar.

27. Bazara gatnaşyjylar tarapyndan guralyň bahasyny kesgitlemek üçin giňden ulanylýan we hakyky bazar geleşikleri bilen baglylykda bahalaryň hasaplama ähmiýetleri kesgitlenende özüniň ygtybarlylygyny subut eden baha beriş usuly bar wagtynda kärhana şunuň ýaly usuly peýdalanýar. Saýlanyp alnan usul başlangyç bazar maglumatlaryny aňrybaş derejede we anyk kärhana üçin mahsus bolan başlangyç maglumatlary in pes derejede peýdalanýar. Baha bermegiň şunuň ýaly usuly bahalar bellenende bazara gatnaşyjylar tarapyndan üns berilýän ähli ýagdaýlary öz içine alýar we maliýe gurallary boýunça nyrh emele getirmegiň kabul edilen usullaryna laýyk gelýär. Kärhana belli bir döwür aralygynda baha beriş usulyna barlag geçirýär we şol bir gural bilen geçirilýän islendik elýeterli bazar geleşiklerinde peýdalanylýan bahalaryň kömegi bilen (ýagny, üýtgetmezden ýa-da gaýtadan düzmezden) ýa-da bar bolan islendik elýeterli bazar maglumatlarynyň esasynda onuň ygtybarlylygyny synag edýär.

MALIÝE AKTIWLERINI GAÝTADAN TOPARA BÖLMEK

28. Kärhananyň:

a) eger ol ilkibaşda ykrar edilende kärhana tarapyndan peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän hökmünde topara bölünen bolsa, peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän topardan bolan haýsydyr bir maliýe guralyny girizmäge ýa-da çykarmaga; we

b) eger maliýe aktiwi ýerlemek ýa-da gysga wagt aralygynda yzyna satyn almak maksady bilen mundan beýläk saklanylmaýan bolsa (bu maliýe aktiwiniň esasan, ýerlemek ýa-da gysga wagt aralygynda yzyna satyn almak maksady bilen satyn alnandygyna ýa-da kabul edilendigine garamazdan), peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän hökmünde gaýtadan topara bölmäge haky bardyr.

29. Eger kärhana peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän topardan bolan maliýe aktiwini gaýtadan topara bölýän bolsa, onda bu maliýe aktiwi gaýtadan topara bölünen senesindäki adalatly gymmaty boýunça gaýtadan topara bölmelidir. Eýýäm peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilen islendik peýda ýa-da ýitgi rewersirlenmäge degişli däl. Maliýe aktiwiniň gaýtadan topara bölünen senesindäki adalatly gymmaty, anyk ýagdaýa baglylykda, onuň täze özüne düşýän gymmaty ýa-da ulanyş tutumy alynýan gymmaty bolýar.

30. Nesýeler we debitor algylyk kesgitlemesine laýyk gelip biljek islendik maliýe aktiwini (bu maliýe aktiwiniň ilki başda ykrar edilende söwda üçin niýetlenen hökmünde topara bölünmäge degişli bolmadyk şertinde), eger kärhananyň ýakyn geljekde ýa-da üzülýänçä bu maliýe aktiwini saklamak maksady we ukyby bar bolsa, peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän topardan gaýtadan topara bölünip bilner.

31. Ýerlemek üçin bar bolan topara bölünen, nesýeler we debitor algylyk kesgitlemesine laýyk gelip biljek maliýe aktiwini (ýerlemek üçin bar bolan hökmünde topara bölünmedik şertinde), eger kärhananyň ýakyn geljekde ýa-da üzülýänçä bu maliýe aktiwini saklamak maksady we ukyby bar bolsa, ýerlemek üçin bar bolan topardan nesýeler we debitor algylyk toparyna gaýtadan topara bölünip bilner.

32. Eger kärhana maliýe aktiwini peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän topardan ýa-da ýerlemek üçin bar bolan topardan gaýtadan topara bölünýän bolsa, ol bu maliýe aktiwini gaýtadan topara bölünen senesindäki adalatly gymmaty boýunça gaýtadan topara bölmegi geçirmelidir. Gaýtadan topara bölünen maliýe aktiwiniň babatynda eýýäm peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilen islendik peýda ýa-da ýitgi rewersirlenmäge degişli däldir.

33. Maliýe aktiwiniň gaýtadan topara bölünen senesindäki adalatly gymmaty anyk ýagdaýa baglylykda, onuň täze özüne düşýän gymmaty ýa-da ulanyş tutumy alynýan gymmaty bolýar. Eger kärhananyň maksadynyň ýa-da mümkinçilikleriniň üýtgemeginiň netijesinde maýa goýumlaryny üzülýänçä saklanýan hökmünde topara bölmek mundan beýläk ýerlikli bolmasa, ol hökmany suratda ýerlemek üçin bar hökmünde topara bölünmelidir we oňa adalatly gymmaty boýunça gaýtadan baha berilmelidir, onuň balans gymmaty bilen adalatly gymmatynyň arasyndaky tapawut bolsa peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilmelidir.

34. Eger üzülýänçä saklanýan maýa goýumlarynyň örän ujypsyz möçberiniň ýerlenmegi ýa-da gaýtadan topara bölünmegi "üzülyänçä saklanýan" kesgitlemesine laýyk gelmeýän bolsa, üzülyänçä saklanýan maýa goýumlarynyň galan bölegi ýerlemek üçin bar bolan hökmünde gaýtadan topara bölünmelidir. Şunuň ýaly gaýtadan topara bölmeden soň olaryň balans gymmaty bilen adalatly gymmatynyň arasyndaky tapawut maýadaky üýtgemeler barada hasabatynyň üstünden gönüden-göni maýada ykrar edilmelidir, gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgiler we bu maliýe aktiwini ykrar edilmegi bes edilýänçä oňyn we ýaramaz hümmet tapawutlary muňa girmeyär, şondan soň alnan, ozal maýada ykrar edilen peýda ýa-da ýitgi, peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilmelidir.

35. Eger maliýe aktiwini ýa-da maliýe borçnamasy babatynda ozal alnyp bilinmejek dogry baha peýda bolýan bolsa we şunuň ýaly dogry bahanyň bolmagynda bu aktiwini ýa-da bu borçnama adalatly gymmaty boýunça baha berilmeli bolsa, onda bu aktiwini (ýa-da borçnama) adalatly gymmaty boýunça gaýtadan baha berilmäge degişlidir, onuň balans gymmaty bilen adalatly gymmatynyň arasyndaky tapawut bolsa hasaba alyşda 37-nji bölüme laýyklykda görkezilmelidir.

36. Eger kärhananyň maksadynyň ýa-da mümkinçilikleriniň üýtgemeginiň netijesinde ýa-da seýrek ýagdaýlarda, adalatly gymmatyň dogry bahasynyň ýokdugy ýa-da "geçen iki maliýe ýyly" ýaly döwrüň tamamlanmagynyň netijesinde maliýe aktiwini ýa-da maliýe borçnamasyny adalatly gymmaty boýunça däl-de, ulanyş tutumy alynýan gymmaty boýunça hasaba almak zerurlygy ýüze çykýar, maliýe aktiwiniň adalatly gymmatyna esaslanýan balans gymmaty şu pursatdan başlap ulanyş tutumy alynýan gymmatyň täze ululygy bolýar. Şu aktiwden alnan we gönüden-göni maýanyň hasabyna degişli edilen, geçen döwürleriň islendik peýdasy ýa-da ýitgisi bu maliýe aktivi ýerlenýänçä ýa-da başga hili çykyp gidýänçä maýanyň hasaba alynýan hasaplarynda galmalydyr, şondan soň olar hökmany suratda peýdalaryň we ýitgileriň hasabyna degişli edilmelidir.

PEÝDALAR WE ÝITGILER

37. Maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe borçnamasynyň adalatly gymmatynyň üýtgemeginden alnan peýda ýa-da ýitgi şunuň ýaly görkezilmelidir.

a) peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça topara bölünen maliýe aktivi ýa-da maliýe borçnamasy boýunça peýda ýa-da ýitgi peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilmelidir;

b) ýerlemek üçin bar bolan maliýe aktivi boýunça peýda ýa-da ýitgi maýadaky üýtgemeler barada hasabatyň üstünden gönüden-göni maýada ykrar edilmelidi, gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgiler we bu maliýe aktiwiniň ykrar edilmegi bes edilýänçä oňyn we ýaramaz hümmet tapawutlary muňa girmeyär, şondan soň alnan, ozal maýada ykrar edilen peýda ýa-da ýitgi şol döwrüň peýdasynda ýa-da ýitgisinde ykrar edilmelidir.

38. Emma netijeli göterim usulynyň kömegi bilen hasaplanan göterimler jemi peýda barada hasabatda ykrar edilýär. Ýerlemek üçin bar bolan paý guraly boýunça diwidendler kärhananyň tölegi almaga bolan hukugynyň bellenen mahalynda peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilýär.

MALIÝE AKTIWINIŇ GYMMATYNYŇ GAÇMAGY

39. Her bir hasabat döwründäki ýagdaýa görä kärhana maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe aktiwleriniň toparynyň gymmatynyň gaçmagynyň obýektiv alamatlarynyň bardygyna ýa-da ýokdugyna baha bermäge borçlydyr. Şunuň ýaly alamatlar bar bolanda kärhana gymmaty gaçmakdan çekilen islendik ýitginiň ululygyny kesgitlemäge borçlydyr.

40. Aktiw ilki başda ykrar edilenden soň bolup geçen bir ýa-da birnäçe wakalaryň ("ýitgi wakasy") netijesinde gymmaty gaçmagyň obýektiv alamatlary bar bolanda we eger bu ýitgi wakasy (ýa-da wakalary) maliýe aktivi ýa-da maliýe aktiwleri boýunça göz önünde tutulýan geljekki pul serişdeleriniň akymalaryna dogry baha berip boljak derejede täsir edýän ýagdaýynda maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe aktiwleriniň toparynyň gymmaty gaçýar we gymmaty gaçmakdan ýitgi çekilýär. Gymmatyň gaçmagyna sebäp bolan aýratyn bir

wakany atlandyrmak hemişe mümkin bolup durmaýar. Gymmatyň gaçmagynyň sebäbi köplenç birnäçe wakalaryň utgaşykly netijesi bolup durýar.

41. Geljekki wakalaryň netijesinde garaşylýan ýitgiler şunuň ýaly wakalaryň ýüze çykmagynyň ähtimallygyna garamazdan, ykrar edilmäge degişli däl. Maliýe aktiwiniň ýa-da maliýe aktiwleriniň toparynyň gymmatynyň gaçmagynyň obýektiw alamatlaryna aktiwiniň eýesine mälum bolan aşakdaky ýitgi wakalary baradaky maglumat degişlidir:

emitent ýa-da bergidar tarapyndan çekilýän ep-esli maliýe kynçylyklary;
şertnamanyň bozulmagy, mysal üçin, göterimleri ýa-da berginiň esasy möçberini tölemekden ýüz öwrülmeği ýa-da boýun gaçyrylmagy;

karz alyjynyň maliýe kynçylyklary bilen baglanyşykly ykdysady ýa-da hukuk sebäpleri boýunça karzdar tarapyndan ýeňillikli şertleriň berilmegi, başga islendik ýagdaýda karzdaryň şunuň ýaly ýeňillikleri bermäge töwekgelçilik edip bilmezdi;

karz alyjynyň batyp galmagynyň ýa-da maliýe taýdan üýtgedilip gurulmagynyň ähtimallygy;

maliýe kynçylyklary sebäpli şu maliýe aktiwini üçin işjeň bazaryň ýitmegi;
bu aktiwleriň ilki başda ykrar edilen pursatyndan başlap, maliýe aktiwleriniň topary boýunça göz önünde tutulýan geljekki pul serişdeleriniň akymalarynyň kesgitlenilýän azalmagyna şaýatlyk edýän elýeterli maglumatyň bolmagy, üstesine-de, şunuň ýaly azalmagyň bu toparyň düzümindäki aýry-aýry maliýe aktiwleri bilen deň hasaplanyp bilinmezligi;

aktiwler boýunça borçnamalaryň ýerine ýetirilmegine deň gelýän milli ýa-da ýerli ykdysady şertler;

emitentiň öz işini alyp barýan tehniki, bazar, ykdysady ýa-da hukuk gurşawynda bolup geçen we paý guralyna goýlan maýa goýumynyň gymmatynyň öweziniň dolunyp bilinmejekdigini görkezýän, amatsyz netijeleri bolan düýpli üýtgemeler barada maglumat.

Paý guralyna goýlan maýa goýumynyň adalatly gymmatynyň özüne düşýän gymmatdan pes derejede degerli we dowamly azalmagy gymmatyň gaçmagynyň obýektiw alamaty bolup durýar.

42. Kärhananyň maliýe gurallarynyň bazarda erkin dolanyşykda bolmagyny bes etmekleri bilen baglanyşykly işjeň bazaryň ýitmegi aktiwini gymmatynyň gaçandygyna şaýatlyk etmeýär. Kärhananyň karza ukyplylyk abraýynyň ýaramazlaşmagy, onuň beýleki elýeterli maglumaty hasaba almak bilen gymmatyň gaçmagynyň alamaty bolup hyzmat edip biljekdigine garamazdan, öz-özünden gymmatyň gaçandygyna şaýatlyk etmeýär. Maliýe aktiwiniň adalatly gymmatynyň onuň özüne düşýän gymmatyndan ýa-da ulanyş tutumy alynýan gymmatyndan pes derejede azalmagy hökmany suratda gymmatyň gaçmagynyň alamaty bolup durmaýar.

43. Adalatly gymmaty boýunça hasaba alynýan nesýeleriň we debitor algyalarynyň ýa-da üzülýänçä saklanýan maýa goýumalarynyň gymmatynyň gaçmagyndan çekilen ýitginiň obýektiw alamatlary bar bolanda, ýitginiň ululygy aktiwiniň balans gymmaty bilen şu aktiw üçin başlangyç netijeli göterim gymmaty möçberi (ýagny, ilki başda ykrar edilende hasaplanan netijeli göterim möçberi)

boýunça hasaplanan, göz önünde tutulýan geljekki pul akymalarynyň diskontirlenen gymmatynyň (heniz çekilmedik geljekki karz ýitgiler muňa girmeyär) arasyndaky tapawut hökmünde kesgitlenýär. Aktiwiniň balans gymmaty gönüden-göni ýa-da baha berilýän goruň hasabynyň üstünden azalmalydyr. Ýitginiň pul möçberi şol döwürdäki peýdanyň ýa-da ýitginiň düzümünde ykrar edilmelidir.

44. Dogry kesgitlenip bilinmeýändigi sebäpli adalatly gymmaty boýunça hasaba alynmaýan, nyrh kesilmedik paý guralynyň gymmatynyň gaçmagyndan çekilen ýitginiň obýektiv alamatlary bar bolanda, gymmaty gaçmakdan çekilen ýitginiň ululygy maliýe aktiwiniň balans gymmaty bilen şoňa meňzeş maliýe aktiwleri üçin bellenen gündelik bazar göterim möçberini peýdalanylynyp hasaplanan, göz önünde tutulýan geljekki pul serişdeleriniň akymalarynyň diskontirlenen gymmatynyň arasyndaky tapawut hökmünde kesgitlenilýär. Gymmaty gaçmakdan çekilen şunuň ýaly ýitgiler rewersirlenmäge degişli däldir.

45. Ýerlemek üçin bar bolan maliýe aktiwiniň adalatly gymmatynyň peselmeginiň gönüden-göni maýada ykrar edilýän we bu aktiwiniň gymmatynyň gaçandygyna obýektiv subutnamalaryň bar mahalynda gönüden-göni maýada ykrar edilen toplanan ýitgi, maliýe aktiwiniň özüniň maliýe hasabatlylygyndan hasapdan öçürilmändigine garamazdan, gaýtadan topara bölmek bilen düzediş girizmek tertibinde, maýadan peýda ýa-da ýitgä gaýtadan topara bölünýär.

46. Gaýtadan topara bölmek bilen düzediş girizmek tertibinde, maýadan peýda ýa-da ýitgä gaýtadan topara bölünýän ýitginiň pul möçberi aktivi satyn almak üçin harajatlar bilen (esasy pul möçberiniň we ulanyş tutumynyň haýsydyr bir töleglerini aýryp) ozal peýdada ýa-da ýitgide görkezilen, bu aktiwiniň gymmatynyň gaçmagyndan çekilen ýitgini aýrylan, şu wagtky adalatly gymmatynyň arasyndaky tapawutdan ybaratdyr.

47. Eger soňky döwürde ýerlemek üçin bar bolan hökmünde topara bölünen paý guralynyň adalatly gymmaty artýan bolsa we bu artma gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgi peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilenden soň bolan waka bilen obýektiv barabar getirilip bilinýän bolsa, onda gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgi rewersirlenmäge, rewersirlenen pul möçberi bolsa peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilmäge degişlidir.

MAGLUMATY AÇMAK

48. Kärhana onuň maliýe ýagdaýy we işiniň netijeleri nukdaýnazaryndan maliýe hasabatlylygyndan peýdalanyjylara maliýe gurallarynyň ähmiýetine baha bermäge mümkinçilik berýän maglumaty açmaga borçlydyr.

49. Kärhana hasaba alyş syýasatynyň degerli jähtleriniň gysgaça beýanynda maliýe aktiwlerine we maliýe borçnamalaryna baha bermegiň maliýe hasabatlylygy düzülende ulanylan esasy (ýa-da esaslary), şeýle hem hasaba alyş syýasatynyň berlen maliýe hasabatlylygyna düşünmek üçin ähmiýeti bolan jähtlerini açmalydyr.

50. Aşakda görkezilen toparlaryň her biri boýunça balans gymmaty, kesgitlemä laýyklykda, maliýe ýagdaýy barada hasabatda ýa-da belliklerde açylmaga degişlidir:

peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän maliýe aktiwleri, ilki başda ykrar edilende aktiwler hökmünde topara bölünenleri we söwda üçin niýetlenen hökmünde topara bölünenleri aýratynlykda görkezmek bilen;

üzülyänçä saklaýan maýa goýumlary;

nesýeler we debitor algylary;

ýerlemek üçin bar bolan maliýe aktiwleri;

peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän maliýe borçnamalary, ilki başda ykrar edilende borçnamalar hökmünde topara bölünenleri we söwda üçin niýetlenen hökmünde topara bölünenleri aýratynlykda görkezmek bilen;

ulanyş tutumy alynýan gymmaty boýunça baha berilýän maliýe borçnamalary.

51. Eger kärhana maliýe aktiwini:

adalatly gymmaty boýunça däl-de, özüne düşýän gymmaty ýa-da ulanyş tutumy alynýan gymmaty boýunça; ýa-da

özüne düşýän gymmaty ýa ulanyş tutumy alynýan gymmaty boýunça däl-de, adalatly gymmaty boýunça baha berlen hökmünde gaýtadan topara bölen bolsa, ol her toparyň düzümine ýa-da onuň düzüminden gaýtadan topara bölünen pul möçberini, şeýle hem şunuň ýaly gaýtadan topara bölmek üçin bar bolan esaslary açyp görkezmelidir.

52. Kärhana şulary açmaga borçlydyr:

özlerine borçnamanyň girew üpjünçiligi hökmünde berlen maliýe aktiwleriniň balans gymmatyny;

girew üpjünçiligini bermek bilen baglanyşykly şertleri.

53. Maliýe aktiwleriniň karz ýitgiler sebäpli azalýan, kärhananyň bolsa şunuň ýaly gymmaty gaçmagy aktiwiniň balans gymmatyny gönüden-göni azaltmagyň ýerine aýratyn hasapda (mysal üçin, gymmatyň gaçmagyny ýazgy etmek üçin baha berilýän goruň hasabynda) görkezýän mahalynda ol maliýe aktiwleriniň her bir derejesi üçin hasabat döwrüniň dowamynda şunuň ýaly hasapdaky üýtgemeleriň deňşdirmesini açmalydyr.

54. Hasabat senesindäki ýagdaýa görä karzlar boýunça karz bergisine degişlilikde kärhana şulary açmaga borçlydyr:

berginiň esasy möçberini, şeýle hem göterimleri tölemek boýunça borçnamalaryň ýerine ýetirilmedik ýagdaýlary barada jikme-jik maglumatlary;

hasabat senesindäki ýagdaýa görä borçnamalar ýerine ýetirilmedik ýagdaýynda karzlar boýunça karz bergisiniň balans gymmatyny; we

borçnamalaryň ýerine ýetirilmezliginiň öweziniň dolunandygy ýa-da maliýe hasabatlylygynyň çykarmak üçin tassyklanýan senesine çenli karzlar boýunça karz berginiň şertlerine gaýtadan seredilendigi ýa-da seredilmändigi baradaky maglumaty.

55. Kärhana aşakdaky girdeji, çykdaýy maddalaryny, peýdalary ýa-da ýitgileri gönüden-göni maliýe hasabatlarynda ýa-da belliklerde açmaga borçlydyr:

a) arassa peýdalar ýa-da ýitgiler boýunça:

peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän maliýe aktiwleri ýa-da maliýe borçnamalary boýunça, ilkibaşda ykrar edilende aktiwler we borçnamalar hökmünde topara bölünen maliýe aktiwleri ýa-da maliýe borçnamalaryna degişlikde, şeýle hem söwda üçin niýetlenen hökmünde topara bölünen maliýe aktiwleri ýa-da maliýe borçnamalaryna degişlilikde aýratyn görkezmek bilen;

ýerlemek üçin bar bolan maliýe aktiwleri boýunça, hasabat döwrüniň dowamynda gönüden-göni öz maýasynda ykrar edilen peýdanyň ýa-da ýitginiň ululygyny we gaýtadan topara bölmek bilen düzediş girizmek tertibinde öz maýasyndan peýda ýa-da ýitgä gaýtadan topara bölünen pul möçberini aýratyn görkezmek bilen;

üzülyänçä saklaýan maýa goýumlary boýunça;

nesýeler we debitor algylary boýunça; we

ulanyş tutumynyň gymmaty boýunça baha berilýän maliýe borçnamalary boýunça;

b) peýdanyň ýa-da ýitginiň üstünden adalatly gymmaty boýunça baha berilýän maliýe aktiwlerine ýa-da maliýe borçnamalaryna degişlilikde jemi göterim girdejisi we jemi göterim çykdaýylary;

ç) gymmaty gaçan maliýe aktiwleri boýunça göterim girdejisi;

d) maliýe aktiwleriniň her bir derejesi boýunça gymmaty gaçmakdan çekilen islendik ýitginiň ululygyny.

56. Kärhana maliýe aktiwleriniň ýa-da maliýe borçnamalarynyň her bir derejesi boýunça adalatly gymmatyň ähmiýetini kesgitlemek üçin ulanylan usullary, baha beriş usulyýeti ulanylanda bolsa, ýol bermeleri açyp görkezmäge borçlydyr.

GÜÝJE GIRÝÄN SENESI

57. Maliýe hasabatlylygynyň şu standarty 2013-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girýär.

Goşundy

Şu standart maliýe hasabatlylygynyň halkara standarty 39 „Maliýe gurallary: ykrar etmek we ölçemek“ (IAS 2009) we maliýe hasabatlylygynyň halkara standarty 7 "Maliýe gurallary: maglumatlary açmak" (IFRS 2009) laýyklykda işlenip taýýarlandy, şu aşakdakylardan başgasy:

käbir bölümlere olaryň has-da düşnükli bolmagy üçin düzediş girizildi;

ykrar etmek bes edilenden soň berlen aktiwleri mundan beýläk hasaba almaga degişli düzgünler aýryldy;

"Ähli bermeler" bölümi aýryldy;

"İçinde döredilen gurallar" bölümi aýryldy;
"Hejirmek" bölümi aýryldy;
ýokarda görkezilen aýymalar bilen baglanyşykly, maglumatlary açmaga bildirilýän käbir talaplar aýryldy.